

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Litteraturvetenskapliga institutionen
Interdisciplinär uppsats

Kan man verkligen använda sig av populärlitterära texter i svenskundervisningen?

- en undersökning av ett urval noveller i *Frida* och *Starlet* 2007

VT 2007
Författare: Frida Andersson
Handledare: Dag Hedman
och Ann Boglind

Inledning

Litteraturläsning har länge spelat en betydande roll i svenskämnet. I dagens kursplan i svenska för grundskolan står att elever bör ges möjlighet att ”uppleva och lära av skönlitteratur” och att: ”litteraturen har stor betydelse för den personliga identiteten.”¹ Det talas dessutom om det vidgade textbegreppet, som innebär att elever inte endast skall läsa och bearbeta skönlitterära texter ur traditionellt utvalda böcker, utan även använda sig av andra slags texter från olika medier. I äldre kursplaner har dock ambitionerna sett något annorlunda ut:

Litteraturläsningen både i och utanför skolan bör inrikta elevernas intresse på värdefulla böcker, som kan främja personlighetsutvecklingen och ge tillfälle till samtal om sådant som är väsentligt för unga människor. Den bör också sikta till att bibringa eleverna goda läsvanor och motverka lockelser, som en del lättillgänglig och smakförsämrande litteratur ofta utövar.²

Denna *lättillgängliga* och *smakförsämrande* litteratur som det talas om ovan tillhör med största sannolikhet motsatsen till den kanoniserade ”finlitteraturen”, alltså vad man brukar kalla populärlitteratur. Än idag finns det dock lärare som rynkar på näsan åt detta slags litteratur och därmed utesluter den från sin undervisning.

Syfte och frågeställning

Dagens kursplan i svenska har således en större acceptans till användning av alternativa texter i undervisningen. Den till och med rekommenderar det, men frågan är om det finns någon fördel med att använda sig av sådant som anses vara populärlitteratur i skolan. Eller ska detta slags texter betraktas som ”smakförsämrande” skräplitteratur och därmed förkastas?

Avsikten med denna uppsats är att undersöka en liten del av vad som kan räknas till kategorin ”alternativa texter”. Studieobjektet består av texter av skönlitterär karaktär i novellformat som går att finna i populärpress avsedd för tonåringar. Detta slags texter används troligtvis inte i någon större utsträckning som undervisningsmaterial i skolan, trots att de är skrivna i syfte att ungdomar skall läsa dem.

¹ Grundskolans kursplaner och betygskriterier, Skolverket, Stockholm 2000, sid. 96.

² Per Olov Svedner, del av ”kursplan för försöksskolan 1955”, i *Svenskämnet & svenskundervisningen. Närbilder och helhetsperspektiv*, Uppsala 1999, sid. 29. (Denna kursplan har tyvärr ej gått att få tag på i sin helhet).

Arbetets huvudfråga är följande:

- Finns det kvalitéer i de texter av skönlitterär karaktär i den ungdomsinriktade populärpressen som med fördel kan användas i svenskundervisningen under grundskolans senare år?

Metod

Undersökningen går ut på att fastställa karaktären av de texter som ingår i det urval av tidskrifter som gjorts, vilket sker genom text- och funktionsanalys. Detta slags populärpress riktar sig, i första hand, till tonårsflickor och innehåller kortare noveller som behandlar en mängd olika ämnen. Novellen är i sig självt en erkänd konstform, men brukar inte skattas särskilt högt då den presenteras i ett enklare format i populärpress.³

En värdering av texterna kommer att utföras baserad på dess innehåll i första hand, d.v.s. vilka ämnen som behandlas. Innehållet presenteras i arbetet som kortare, kärnfulla sammanfattningar av novellerna. Därefter kommer texterna att undersökas i syfte att utröna huruvida de faktiskt överensstämmer med novellen som texttyp. Slutligen kommer även texterna att värderas utifrån en mindre språklig analys som baserar sig på Peter Cassirers lärobok *Stil, stilistik & stilanalys*.⁴ Här kommer novellerna att analyseras utifrån de mest framträdande stildragen, så som meningsstrukturer, läsbarhet och ords stilnivå.

Genom att studera grundskolans styrdokument närmare kan sedan en diskussion föras huruvida dessa texter går att använda sig av i undervisning eller ej.

Undersökningen kompletteras med aktuell forskning i ämnet.

Material

De texter som kommer att utgöra kärnan för undersökningen är noveller i s.k. populärpress. Idag finns det två svenska tidskrifter som innehåller texter av skönlitterär karaktär och som har tonåringar som målgrupp. Den ena är *Starlet*,⁵ som sägs ha 80.000 läsare per år.⁶ I dagens utformning innehåller tidskriften allt från kändisskvallor och shoppingtips till personliga sidor om relationer och kärlek, samt noveller. Varje nummer av *Starlet* innehåller en, i vissa fall två, noveller som vardera upptar två helsidor i tidskriften. Enligt Jennie Jägeblad, som är

³ Peter Gustav Johansson, *Det sjunkna alfabetet – en bok om konsten att skriva*, Stockholm 1996, sid. 91.

⁴ Peter Cassirer, *Stil, stilistik & stilanalys*, Stockholm 2003.

⁵ Tillhör Egmont Kärnan AB. Beskrivs som ett av koncernens starkaste varumärken och har dagens utformning sedan 2003, <http://www.egmontkarnan.se/default.asp?ID=571>, 4.4.2007.

⁶ De refererar själva till *Research International/Orvesto Research* som ger ut räckviddsrapporter för *Sifo*, men information om *Starlet* går dock ej att finna i *Sifo:s* offentliga rapporter.

redaktör för *Starlet*, är författarna till deras noveller två till tre stående frilansjournalister. Någon enstaka gång har de dessutom publicerat läsartexter, men detta har endast skett i samband med utlysta novelltävlingar.⁷

Undersökningen omfattar 2007 års utgivna tidningar fram till april månad, vilket innebär tre nummer. Det första och andra numret av *Starlet* innehåller vardera en novell, medan det tredje innehåller två noveller.

I innehållsförteckningen hittar man novellerna under rubriken ”Du, du, du! – sådant som berör dig”, under vilken rubrik man även kan finna sådant som reportage om människors livsöden, insändare och tester av olika slag.

Så här beskriver förlaget självt tidningen:

Starlet är en mysig flickrumstidning som fångar en ung drömmerskas intresse och trollbinder henne med rafflande noveller, självutforskande test och romantiska serier.[...]⁸

Starlet är livsstilsmagasinet för den smarta tjejen som älskar allt som är girly och glammigt och som vill ha full koll på allt ifrån sommarens klänningsmode till hur man uppnår sina drömmar.

Starlet bjussar på överlevnadsknepen när det kommer till killar och kärlek, levererar de senaste trenderna, tipsar om de bästa modeköpen och blandar kändisintervjuer från Hollywood med läsarnas egna historier ur livet.

Starlet vill peppa, upplysa, inspirera, ge glädje och en skön avkopplande lässtund som gör livet lite roligare, lite enklare...

Starlet står på tjejernas sida. Alltid.

Starlets läsare är tonårstjejer mellan 13-16 år som gillar att ha koll på saker. På livet. På sig själva. På mode, smink, populärkultur, musik, skvaller, trender, killar, känslor, kärlek, kroppen...

Kort sagt, *Starlets* läsare är egentligen vilken cool tonårstjej som helst.⁹

Den andra tidskriften är *Frida*¹⁰ som 2006 hade 88.000 läsare, varav 73.000 var kvinnor och 15.000 män. Däribland tillhörde 59% av läsarna den yngsta åldersgruppen i undersökningen, 15-24 år.¹¹ Den beskrivning som ges av tidskriften är kort och gott:

Sveriges största tidning för unga tjejer!¹²

⁷ Se bilaga.

⁸ Egmont Kärnan: <http://www.kundservice.egmont.se>, 21.3.2007.

⁹ Egmont Kärnan: <http://www.annonsinfo.se/default.asp?id=11&productID=79>, 4.4.2007.

¹⁰ Tillhör Frida Förlag och bildades 1981, www.frida.se, 4.4.2007.

¹¹ http://www.sifomedia.se/Public/ReportsPdf/2006/OK2006H_tot.pdf, 4.4.2007.

Frida beskrivs även som:

Sveriges största och coolaste tjejtidning. Innehåller mode, trender, skönhet, musik, film, aktuella kändisar, sex & samlevnad, noveller, frågespalter, postrar, artiklar och reportage om spännande människor, tävlingar, kontaktannonser, horoskop. Vi skriver om saker som roar och oroar. Du hittar inga pekpinnar och moralpredikningar i *FRIDA*, men däremot råd och tips om hur man tar sig igenom puberteten och tonåren från oss tjejer som för inte så länge sedan var 16 år, hade tandställning, tyckte att "vingarna" på trosskydden fastnade i könshåret och alltid blev kära i fel killar. Vi på *FRIDA* vet. Vi förstår. Vi bryr oss om.[...] ¹³

Undersökningen omfattar 2007 års fyra första utgivna tidskriftsnummers noveller. Varje nummer av *Frida* innehåller en novell som vardera upptar två helsidor i tidningen. Vem/vilka som skriver novellerna för tidskriften är okänt, mer än till författarnamnen. ¹⁴

Novellerna går att finna under rubriken "Dessutom" i innehållsförteckningen, där man även kan hitta sådant som människors livsöden ("reality"), korsord och frågespalter.

Avgränsningar

Undersökningen kommer främst att baseras på unga flickors läsning av skönlitterära texter i populärpress. Avsikten är inte att uppsatsen skall omfatta något genusperspektiv, utan anledningen till detta är helt enkelt att det inte finns någon motsvarande tidskrift som uttalat vänder sig till pojkar i tonåren, eller till båda könen. Som nämnts ovan är det dock inte endast flickor som läser denna typ av tidskrift. Enligt den undersökning som gjorts för *Sifo* skall 15.000 av *Fridas* 88.000 läsare ha varit män/pojkar, vilket motsvarar 17% av tidskriftens läsare. Hur denna siffra ser ut för *Starlet* finns det tyvärr inga officiella siffror på.

Med tanke på hur de båda tidningarna i undersökningen valt att profilera sig inriktas arbetet främst på grundskolans senare årskurser. *Starlet* riktar sig, som nämnts ovan, till flickor mellan 13 och 16 år och *Frida* har en liknande profilering. Därav avgränsningen.

Arbetet kommer att vara baserat på de skönlitterära texternas innehåll och till viss mån deras språkliga kvalitet. Ytterligare undersökningar av olika slag hade kunnat utföras för att underbygga uppsatsens trovärdighet ytterligare. För att få en så rättvisande bild som möjligt

¹² www.frida.se, 4.4.2007.

¹³ <http://www.tidningsbutiken.se/tidningen-frida.asp>, 9.4.2007, (Det finns ingen motsvarande beskrivning på *Fridas* egen hemsida. Det har heller inte, efter otaliga försök, gått att få tag på någon ansvarig på *Frida* för kommentar till profileringen. Beskrivningen ovan får därför representera tidskriften.).

¹⁴ Inte heller här har någon på *Frida* gått att få tag på för information.

hade dessa möjliga undersökningar dock krävt allt för omfattande intervjuer med lärare, eller enkäter till elever på flera olika skolor och i flera olika klasser. Med hänsyn till rådande tidsbrist har någon sådan undersökning därför ej genomförts. Denna tidsbrist har även fått begränsa antalet analyserade texter till att omfatta fyra noveller per tidskrift.

Värderingen av de skönlitterära texterna kan inte bli annat än subjektiv, vilket även det utgör en begränsning i arbetet. Ambitionen är dock att bedöma novellerna så sakligt som möjligt.

I de fall då information i pappersform ej har gått att införskaffa, har det varit nödvändigt att istället använda källor på Internet. Det material som hämtats från Internet har dock varit förstahandskällor i största möjliga utsträckning.

Tidigare forskning

Christina Olin-Scheller har skrivit en doktorsavhandling på Karlstads Universitet där hon behandlar gymnasieelevers olika textvärldar. Här tas bl.a. lärares sätt att se på litteraturundervisning upp. Hon talar t.ex. om hur hon själv som lärare tidigare sett på detta:

I min roll som lärare har jag ofta sett som min uppgift att ”skydda” mina elever från texter som jag okritiskt klassat som passiverande populärkultur.¹⁵

Olin-Scheller har genom sina erfarenheter dock insett vilken betydelse populärkultur har på olika sätt i unga människors liv. Genom undersökningar och egna tankar och funderingar resonerar hon kring elevers läsvanor på fritiden och det vidgade textbegreppet i styrdokumentet. En av de viktigare punkterna hon tar upp i sitt arbete är att lärare, trots allt, fortfarande arbetar utifrån åsikten att den kanoniserade litteraturen är att föredra i undervisningen. Hon menar att detta är mycket beroende på lärarnas bristande kunskaper om övrig litteratur och hur man kan använda sig av den.¹⁶

*Populärkulturen och skolan*¹⁷ behandlar skolans förhållande till och syn på populärkultur och kom till i samband med forskningsprojektet ”Skolan och den kulturella mångfalden” vid Lunds Universitet. I flera författares texter diskuteras här kring populärkulturens centrala roll i unga människors liv och hur skolan bör och kan intrigera detta i undervisningen.

¹⁵ Christina Olin-Scheller, *Mellan Dante och Big Brother. En studie om gymnasieelevers textvärldar*, akad. avh., Karlstad 2006, sid. 12.

¹⁶ Ibid., sid. 17.

¹⁷ *Populärkulturen och skolan*, red.: Magnus Persson, Lund 2000.

*För att bli kvinna – och av lust*¹⁸ heter Maria Ulfgarads doktorsavhandling. Hon var vid skrivandets stund verksam som forskare vid Lunds Universitet och har tidigare i sitt liv arbetat som grundskolelärare. Avhandlingen redogör för unga flickors fritidsläsning utifrån omfattande undersökningar. Hennes arbete riktar mycket uppmärksamhet vid genus och andra sociala omständigheter kring de undersökta flickorna, men i denna uppsats kommer hennes bok främst att användas genom de receptionsstudier som presenteras.

Louise M. Rosenblatt var länge verksam som professor i litteraturvetenskap vid New York University. Hon har gjort sig mest känd för det pedagogiska verket *Literature as Exploration*,¹⁹ där samspelet mellan läsare och text belyses. Även Rosenblatts bok kommer att användas som bakgrund för att belysa hur elever behandlar de texter de kommer i kontakt med.

Bakgrund

Kritiken av populärlitteratur

Historiskt sätt har man alltid gjort skillnad mellan ”finlitteratur” och ”skräplitteratur” i skolans värld. Den litteratur som eleverna förespråkades att läsa i svenskundervisningen under första delen av 1900-talet skulle bestå av ”en noggrant utvalt, exklusiv krets författarskap som befann sig på betryggande avstånd från masskulturen.”²⁰ På 1960-talet började man dock att använda sig av populärlitteratur i undervisningssammanhang, men då i form av avskräckande exempel. *Vaccinationsmodellen* gick ut på att jämföra populärlitteratur med ”god litteratur”, i syfte att eleverna skulle inse det omoraliskt skadliga och den brist på estetik dessa texter innehåller.²¹

Enligt Magnus Persson beror skolans försvarsställning mot populärkulturen på:

[...] ett antal seglivade föreställningar. Jag vill lyfta fram två av dessa som både historiskt och i nutid har dominerat debatten och som allvarligt försvårat en mer nyanserad förståelse av populärkulturen och dess brukare. Den ena av dessa föreställningar går ut på att all populärkultur egentligen är samma sak. På ytan

¹⁸ Maria Ulfgard, *För att bli kvinna – och av lust. En studie i tonårsflickors läsning*, akad. avh., Lund 2002.

¹⁹ Louise M. Rosenblatt, *Literature as Exploration*, London 1970.

²⁰ Persson, sid. 31.

²¹ Ibid., sid. 31-35. Denna metod föll för övrigt inte särskilt väl ut. Eleverna föredrog i många fall de populärlitterära alstren och man såg heller inte spår av den önskade minskningen i ungas läsande av veckotidningar och seriemagasin.

skiljer sig den ena Hollywoodfilmen eller rockgruppen från den andra, men till syvende och sist är det samma produkter, samma värderingar och samma estetik som publiken matas med varje gång. Populärkulturen är både estetiskt banal och homogen. Den andra föreställningen handlar om publiken och användarna. Populärkulturen, säger man, skapar en passiv publik. Särskilt utsatta är unga.²²

Kritiken mot vad man kallar populärlitteratur har alltså länge även motiveras av det förmodade underhållande syfte den är skapad utifrån, som ger läsaren en stunds förströelse utan krav på djupare reflektioner av texten. Populärlitteraturen är därmed inte bara språkligt och estetiskt undermålig i jämförelse med ”finlitteraturen”, utan ses även som förslappande för läsaren.

Det har visat sig vara mycket svårt att dra gränser för vilka kriterier som skall gälla beträffande vad som är populärlitteratur respektive ”finlitteratur”.²³

Den bestäms av den litterära institutionens historiskt föränderliga normsystem, av kritikernas, litteraturhistorikernas, skolmyndigheternas, bibliotekens och akademiernas skiftande värderingar. Populärlitteraturen har således ingen särskild egenart.²⁴

Populärlitteratur är alltså ett svårdefinierat begrepp. I denna uppsats kommer de texter som undersöks att ställas i kontrast till den litteratur som befinner sig inom den kanoniserade traditionen.

Vad säger grundskolans styrdokument om användningen av populärlitteratur i undervisningen?

Som nämnts ovan spelar litteratur en stor roll i svenskämnet. På följande sätt beskrivs detta i grundskolans kursplan för svenska:

Skönlitteraturen, filmen och teatern öppnar nya världar och förmedlar erfarenheter och upplevelser av spänning, humor, tragik och glädje. [...] hjälper människan att förstå sig själv och världen och bidrar till att forma identiteten.[...] ger möjligheter till empati och förståelse för andra och för det som är annorlunda och för omprovningar av värderingar och attityder. Därigenom kan motbilder formas till

²² Ibid., sid. 17f.

²³ Ulf Boëthius, ”Populärlitteraturen – finns den?”, i *Brott, kärlek, äventyr. Texter om populärlitteratur*, red. Dag Hedman, Lund 1995, sid. 18f.

²⁴ Ibid., sid. 19.

exempelvis rasism, extremism, stereotypa könsroller och odemokratiska förhållanden. När ungdomar möter skönlitteratur, film och teater innebär det också möjligheter för dem att tillägna sig litterära mönster och förebilder.

Skönlitteratur ger kunskaper om barns, kvinnors och mäns livsvillkor under olika tider och i olika länder. Litteraturen ger också perspektiv på det nära och vardagliga. Såväl det gemensamma utbytet som den individuella erfarenheten i arbetet kring litteraturen bidrar till att ge svar på de stora livsfrågorna.

I arbetet med skönlitteratur, film och teater i ämnet svenska kan skilda kulturella erfarenheter mötas och eleverna ges möjlighet att utveckla ett eget förhållningssätt till kultur och kulturella värderingar.²⁵

Här betonas vikten av att man skall låta eleverna komma i kontakt med olika former av skönlitteratur för att främja den individuella utvecklingen, både genom erfarenheter av andra människors livsöden men också genom att komma i kontakt med olika slags texter. Det är här det vidgade textbegreppet kommer in i sammanhanget. Tanken är att man skall använda sig av olika slags texter i undervisningen, inte endast de traditionellt accepterade.²⁶ Grundskolans styrdokument säger alltså ingenting om skillnader mellan ”högt” och ”lågt” i litteraturen, eller vilka slags texter som är att föredra i undervisningen.

Enligt den rapport som gavs ut av *Skolverket* i och med igångsättningen av den nya läroplanen Lpo94 skall skolan anpassa sig till barns och ungdomars ”förändrade livsvillkor”, som bl.a. innebär att massmedier inrymmer en stor del av ungdomars liv idag.²⁷ Maria Ulfsgård menar dessutom att ”de medietexter som eleverna läser rymmer ett stort inslag av populärkultur, något som svenskundervisningen traditionellt sett inte tagit på allvar.”²⁸

I det kommentarmaterial som gavs ut i anslutning till 1980 års läroplan, Lgr 80, hade man dock börjat inse vikten av att föra in populärkultur i skolan:

”Massmarknadsböckerna driver in kilar i värdegemenskapen. För många lärare saknar de kvalitet. De är motståndare och rivaler som ska avväpnas eller hållas på avstånd från kulturlivet i skolan. Men för de flesta av eleverna är de trogna vänner att fly till, att drömma sig bort med – eller bilder som bekräftar deras perspektiv på livet.

Och många lärare läser dem utan att vilja ta in dem i skolan.”²⁹

²⁵ *Grundskolans kursplaner och betygskriterier*, sid. 99.

²⁶ *Ibid.*, sid. 98.

²⁷ SOU 1992:94, *Bildning och kunskap*, Skolverket, Stockholm 1994, sid. 56f.

²⁸ Ulfsgård, sid. 21.

²⁹ *Läsa: grundläggande språkliga färdigheter: kommentarmaterial Lgr 80*, Skolverket, Stockholm 1988, sid. 128.

Maria Ulfgard menar att studenter på lärarutbildningarna sällan kommer i kontakt med annan skönlitteratur än den som befinner sig inom den traditionella kanon. Populärlitteratur varken läses eller diskuteras i många fall. Med tanke på denna brist inom lärarutbildningarna, är det inte helt förvånande att den färdigutbildade läraren sedan applicerar de egna begränsade kunskaperna på sina elever, eller att man som lärare gör skillnad på ”högt” och ”lågt” inom litteraturen. Ulfgard talar till och med om att vissa skolor utvecklar en egen litterär kanon som man förespråkar att eleverna läser ifrån. Den uppfattning som läraren och till och med skolan i vissa fall har om vilken litteratur som föredras att läsa riskerar i sin tur att överföras till eleverna. Lärarens och skolans avsikter är säkert goda i grunden, då de vill förse eleverna med allmängiltiga kunskaper om sådant som genrekonventioner och historiskt betydande författarskap. Ofta motsvarar dock inte lärarens eller skolans normer det som eleven faktiskt har lust till att läsa.³⁰ Det är bevisat att tonåringar läser mycket, i vissa fall mer än vuxna, men det som läses är inte bara skönlitterära böcker som är riktade till den egna åldersgruppen. I denna läsning räknas även sådant som ”vuxenlitteratur”, tidningar, tidskrifter, populärlitteratur m.m..³¹

Hur behandlar tonåringar den skönlitteratur de läser?

Huvudtanken hos Louise M. Rosenblatt är att den individuella eleven skapar mening i en text genom den transaktion som sker med det litterära verket när man läser. Läsning kan ses som en form av social process där elevens individuella erfarenheter, kulturtillhörighet, åsikter o.s.v. spelar stor roll i betydelseskapandet.³²

Since any one literary work is only a strand in a complex fabric of influences, the social situation out of which the reader turns to a particular book will, in large part, determine its possible impact on him.³³

Detta förklaras ytterligare genom Elizabeth Bates idé om att läsning kan liknas vid ett isberg där den lilla toppen som syns ovan ytan är den förståelse allmänheten har av en text, medan

³⁰ Ulfgard, sid. 46ff.

³¹ Ibid., 71f.

³² Rosenblatt, 1970, sid. 25ff.

³³ Ibid., sid. 198.

det i den större delen av isberget som befinner sig under ytan finns den individuella elevens betydelse av texten.³⁴

Vidare talar Rosenblatt om betydelsen av ren nöjesläsning hos den unge eleven:

The power of literature to offer entertainment and recreation is, despite the pedants and moralists, still its prime reason for survival. Books read solely for entertainment satisfy, after all, definite needs and answer definite preoccupations. Such works have therefore a potential capacity to influence the reader's personality and behavior, perhaps even more than those he may read in the course of the school routine.³⁵

Majoriteten av lärarna i Olin-Schellers undersökning har ingen klar uppfattning om vad ett vidgat textbegrepp innebär.³⁶ De har istället den uppfattningen att litteraturundervisning skall förmedla kunskaper kring sådant som anses vara böcker och författarskap av hög kvalitet. Majoriteten av eleverna i undersökningen anser dock inte att undervisning om traditionell, ”högre” litteratur är relevant, annat än i allmänbildande syfte. Eleverna uppskattar desto mer läsning av andra texter, som kräver andra läskompetenser.³⁷ De intervjuade eleverna har blivit tillfrågade om deras fritidsläsning och Olin-Scheller ser här tydliga mönster:

Ett genomgående drag hos dessa fiktionstexter är att de på olika sätt berör sina läsare känslomässigt. Här lyckas eleverna skapa sig litterära föreställningsvärldar vilka tycks ge såväl positiva och underhållande, som meningsfulla och lärorika upplevelser.

[...] Texter som på olika sätt skapar intensitet och närhet i berättandet är alltså betydelsefulla för elevers läsningar.

[...] Det är emellertid just i läsningens känslomässiga aspekter som skillnaden mellan fritidens och svenskundervisningens fiktionstexter ter sig allra störst. Medan beskrivningarna av fritidstexterna svämmar över av positiva omdömen som ”sjukt bra”, ”jätte-hemsk” och ”otroligt intressant”, framstår skoltexterna som dessas raka motsats – ”tråkiga”, ”enformiga” och ”meningslösa”.³⁸

³⁴ Louise M. Rosenblatt, *Making Meaning with Texts: Selected Essays*, Portsmouth 2005, sid. 4.

³⁵ Rosenblatt, 1970, sid. 183f.

³⁶ Olin-Scheller, sid. 108.

³⁷ Ibid., sid. 103-106.

³⁸ Ibid., sid. 223ff.

Vidare menar hon:

Elevernas aktiva handlingar, att på olika sätt berätta om texter som de upplever betydelsefulla, är ett uttryck för att dessa har positiva bruksvärden för sina läsare.³⁹

Maria Ulfgard är av den uppfattningen att igenkänning av egna eller andras erfarenheter är av stor vikt ”för att en läsprocess skall bli en positiv upplevelse”. Hon menar dock att till detta bör tilläggas en ”subjektiv relevans” och ett klart syfte för läsningen.⁴⁰ Ungdomars psykiska och sociala mognad har även den, enligt Ulfgard, stor betydelse vid receptionen av deras läsning. Populära ämnen att läsa om hos de unga flickorna i Ulfgards undersökning, är sådant som relationer, romantik, och erotik. Det visar sig alltså tydligt i undersökningen att de texter som uppskattas mest hos de unga flickorna är de som berör deras subjektiva relevans, alltså ”när teman i romanerna och i flickornas egna liv sammanfaller.”⁴¹

Avhandling

Presentation av de skönlitterära texterna i *Frida*

Vilka ämnen behandlas i novellerna?

Här nedan beskrivs kortfattat de fyra novellernas innehåll:

Nummer 1: ”Hot mellan fyra väggar”⁴² beskrivs som en ”skräckis” i *Frida* och handlar om en högskolestuderande ung kvinnas förälskelse som visar sig bli en mardröm. Det handlar om att naivt offra sig för kärlekens skull, trots att ”kärleken” är missbrukare som misshandlar både fysiskt och psykiskt. Kvinnan (Magda) blir bl.a. utsatt för skräckinjagande våldtäkter av både pojkvännen och andra i hans närhet, men lyckas till slut fly och blir därefter tvungen att starta ett nytt liv.

Nummer 2: ”Efter stormen”⁴³ handlar om en ung kvinna i tjugoårsåldern (Maja) som ger sig ut på en Asien-resa bort från sitt tråkiga förhållande med pojkvännen i Sverige, som bara inneburit brist på respekt, empati och passion. Istället blir hon intresserad av sin manlige

³⁹ Ibid. sid. 145.

⁴⁰ Ulfgard, sid. 27.

⁴¹ Ibid., sid. 333f.

⁴² Johanna Vall, *Frida*, 2007:1, sid. 49f.

⁴³ Johanna Vall, *Frida*, 2007:2, sid. 49f.

reskamrat, som hon träffat av en slump och som hon känner stark attraktion och lust till. Novellen handlar om att våga vara sårbar för att kunna utvecklas som människa. ”När man reser så förändras man... Men det är oftast bara bra. Därmed inte sagt att det inte kan göra helvetes ont medan det pågår...”.⁴⁴ Innehåller erotiska inslag.

Nummer 3: ”Yogaläraren”⁴⁵ handlar om en högskolestuderande kvinna i tjugårsåldern (Klara) som finner sin själsfrände i sin något äldre amerikanske yogalärare. De kommer varandra mycket nära under hans tid i Sverige. Detta resulterar i att mannen skiljer sig från sin hustru i USA, så att han istället kan hänge sig åt den passion han känner för den svenska kvinnan. Innehåller erotiska inslag.

Nummer 4: ”Den rätte”⁴⁶ handlar om en flicka i tonåren (Astrid) som smickras av den kände skådespelaren och lockas av den glamour som omger denne: ”De flesta tjejer i min ålder skulle bara kunna drömma om ett förhållande med honom”.⁴⁷ Novellen handlar om att behöva undertrycka sig själv och sina sanna känslor för att göra en förtryckande pojkvän till viljes. Den handlar även om att finna sann kärlek när man minst anar det och att man faktiskt kan bli lycklig om man bara tillåter sig själv.

Hur väl överensstämmer novellerna med sin texttyp?

För att få reda på hur de undersökta texterna står sig inom den egna texttypen, blir det nödvändigt att närmare studera vad en novell, i dagens mening, egentligen är. Enligt författaren till *Att skriva romaner och noveller* brukar en novell, kort sammanfattat, vara uppbyggd på följande sätt:

Den typiska novellen skildrar en händelse och dess höjdpunkt, och har få agerande.

[...] och sedan en upplösning som innebär någon slags förändring [...].⁴⁸

Samtliga av de fyra undersökta novellerna i *Frida* är vardera uppbyggda runt *en* koncentrerad händelse, som utspelar sig under en kortare period i huvudpersonernas liv.

Höjdpunkterna ser relativt olika ut i de fyra berättelserna. I nummer 1 och 3 sker det när huvudpersonerna rent fysiskt inser att livet kommer att förändras för dem. I ”Hot mellan fyra väggar” råkar den unga kvinnan på pojkvännens chockartade hemlighet, vilket leder till att

⁴⁴ Ibid., sid. 50.

⁴⁵ Beatrice Ståhle, *Frida*, 2007:3, sid. 49f.

⁴⁶ Cecilia Månsson, *Frida*, 2007:4, sid. 49f.

⁴⁷ Ibid., sid. 49.

⁴⁸ Lars Åke Augustsson, *Att skriva romaner och noveller*, Stockholm 1995, sid. 35f.

hennes situation förvärras. I ”Yogaläraren” handlar det istället om när huvudpersonen återigen möter den nyskilda mannen och hon inser att de äntligen kommer att få vara tillsammans. Klimax i novell nummer 2 och 4 handlar i högre grad om inre processer, när de unga kvinnorna inser att de måste åstadkomma förändringar i sina liv för att finna lycka.

Samtliga noveller har få agerande. Berättelserna är alla centrerade kring en huvudperson, som alltid utgörs av en ung, svensk kvinna. Bikaraktärerna är personer som är viktiga för att föra berättelsen framåt. I ”Hot mellan fyra väggar” utgörs dessa personer av den misshandlade pojkvännen och kvinnans något trasiga familj. I ”Efter stormen” utgörs bikaraktärerna endast av den tråkiga pojkvännen och den nya manliga bekantskapen på resan. Den amerikanske yogaläraren och den unga kvinnans nyfikna väninna utgör bikaraktärerna i den tredje novellen och i ”Den rätte” utgörs de av den kände pojkvännen, den oroliga mamman, den nye pojkvännen och hans familj.

Slutet på novellerna skall alltså, som ovan nämnt, innebära någon slags förändring för huvudpersonerna. I nummer 1 innebär det slutet på fångenskap och en förändrad identitet för att förhindra att bli hittad av den hämndlystne pojkvännen. I övriga tre noveller innebär det lyckan över att äntligen ha hittat den rätte mannen, vilken är inkörsporten till ett förbättrat liv.

En novell börjar ofta med att kasta in läsaren i händelsernas mitt, *in medias res*. Så är även fallet i de fyra texterna från *Frida*. ”Efter stormen” börjar på följande sätt:

Svetten rinner, mitt flaskvatten har redan blivit ljummet och jag vrider upp
takfläktens hastighet.⁴⁹

Berättelserna tar alltså sin början i nuet och leder läsaren framåt, inte endast som en fortsättning på början, utan även genom återblickar som förklarar situationen i vilken man som läsare hamnat mitt i:⁵⁰

Otroligt nog har jag faktiskt Peter – hur dryg, självgod och förtryckande han än var –
att tacka för det. [...] Vi hade varit ihop i ett halvår när Peter bjöd ut mig en kväll.⁵¹

⁴⁹ ”Efter stormen”, sid. 49.

⁵⁰ Cassirer, sid. 150f.

⁵¹ ”Den rätte”, sid. 49.

Språklig analys av novellerna

Då de fyra undersökta novellerna från *Frida* har liknande utformning till både språk och form, kommer den språkliga analysen här att i relativt stor mån innefatta en sammanfattning av samtliga texter.

Till att börja med är texternas meningsstrukturer varken komplicerade eller svårlästa. Detta är mycket beroende på dominansen av högertyngd,⁵² som bidrar till att ge texten talspråkliga drag. Läsbarheten underlättas även av variation i meningslängd,⁵³ där något längre meningar med tillhörande bisatser, varvas med kortare satser. Detta bidrar till att skapa en behaglig rytm i språket. Här nedan följer ett exempel på detta:

Han var van att få sin vilja fram, och om jag någon gång i början av vårt förhållande invände mot någon småsak, ställde han antingen till en scen eller så teg han och ignorerade mig under flera dagar. Så det var enklare att göra honom till viljes. Att spela med, för fridens skull.⁵⁴

Novellernas stilnivå ligger även den på ett relativt talspråkligt plan, gällande sådant som användning av moderna ord och uttryck och instoppade småord:

Men jag tog ändå åt mig, för vi visste *ju* båda att det skulle dröja innan jag kunde betala igen. [...] Jag tänkte att om jag bara kunnat, så skulle jag ringa *syrran* och be att få låna pengar av henne istället.⁵⁵ (min kurs.)

Ytterligare tecken på att texterna är av talspråklig art är förekomsten av starkt värdeladdade, ord och uttryck, så som: "han är en idiot",⁵⁶ "fashionabel",⁵⁷ "sexig"⁵⁸ och "j-vla naiv".⁵⁹

Samtliga noveller innehåller även en stor del dialog, vilket naturligtvis ökar graden av talspråklighet ytterligare.⁶⁰

⁵² Då man radar ord, satser och meningar efter varandra åt höger, enligt Cassirer, sid. 67.

⁵³ Cassirer, sid. 66.

⁵⁴ "Den rätte", sid. 49.

⁵⁵ "Hot mellan fyra väggar", sid. 49.

⁵⁶ "Efter stormen", sid. 49.

⁵⁷ "Den rätte", sid. 50.

⁵⁸ "Yogaläraren", sid. 49.

⁵⁹ "Hot mellan fyra väggar", sid. 49.

⁶⁰ Om talspråklig stil: Cassirer, sid. 102f.

Presentation av de skönlitterära texterna i *Starlet*

Vilka ämnen behandlas i novellerna?

Här nedan beskrivs kortfattat de fyra novellernas innehåll:

Nummer 1: "Majas stil"⁶¹ handlar om en flicka i senare tonåren som får sin revansch på en före detta manlig klasskamrat, som nobbat henne på ett grymt sätt. Det handlar även om att få "drömjobbet" som mode-stylist för en dag och om stöttande vänner.

Nummer 2: "Den hemliga gläntan"⁶² är en rysare som handlar om en sinnesrubbad sextonårig flicka (Amanda) som samlar på pojkvänner, bokstavligt talat. Efter att ha blivit lämnad av sin första pojkvän hamnar hon i depression som leder till att hon blir inlagd på psykiatrisk avdelning. Där försöker hon ta livet av sig, men inser att det inte är den rätta vägen. Då är det bättre att ta livet av sina pojkvänner, så att de inte kan lämna henne igen.

Nummer 3: "Astrid i spegeln"⁶³ handlar om en flicka på gymnasiet som får för sig att hon måste gå ner i vikt för att få drömprinsen. Hon sätter upp en bild på sin spegel i flickrummet föreställande en känd skådespelerska, som motivation till hur hon vill se ut. Novellen handlar om de krav unga kvinnor ofta känner att de har på sig själva från omvärlden och om de ätstörningar det kan bidra till. Men novellen handlar även om vänner och familj som ställer upp och säger ifrån och insikten om att man mår bättre av att se sig själv i spegeln istället för något ideal man satt upp.

Nummer 4: "Drömmen"⁶⁴ beskrivs av *Starlet* som "en riktig girl power-story!".⁶⁵ Novellen handlar om en modemedveten ung kvinna (Elin) som fortfarande går i skolan, men som blir erbjuden ett eftertraktat drömjobb inom TV. Hennes reportage och intervjuer blir dock kraftigt omredigerade och den medelålders producenten vill dessutom att hon skall ha på sig utmanande kläder när hon framträder. Detta blir dock för mycket för henne och hon beslutar sig, med goda vänners stöd, för att tacka nej till erbjudandet om drömjobbet: "Men drömmen om sig själv som en stark, cool och modig tjej som röt till när det behövdes, var fortfarande livs levande."⁶⁶

⁶¹ Cecilia Haraldsson, *Starlet*, 2007:1, sid. 48f.

⁶² Ted Hansson, *Starlet*, 2007:2, sid. 48f.

⁶³ Cecilia Haraldsson, *Starlet*, 2007:3, sid. 40f.

⁶⁴ Cecilia Haraldsson, *Starlet*, 2007:3, sid. 48f.

⁶⁵ Ibid., sid. 4.

⁶⁶ Ibid., sid. 48.

Hur väl överensstämmer novellerna med sin texttyp?

Även de fyra novellerna i *Starlet* lockar till läsning genom att inleda mitt i berättelsernas centrum. Här följer ett exempel från novellen ”Drömmen”:

Elin var arg. Rasande arg. Det gnistrade ilsket i hennes ögon i tv-studios stora spegel. Runt omkring henne pågick förberedelserna inför tv-programmet som hon skulle medverka i. Imorgon skulle de sända live. Vilken dröm! Vilken mardröm!⁶⁷

En novell brukar ofta kretsa kring en fokuserad händelse/period i huvudkaraktärens liv, ”själva essensen av romanen”, som det beskrivs i skrivarhandboken.⁶⁸ Detta gäller i högsta grad för *Starlets* kortare berättelser. De tidigare nämnda återblickarna är således mycket viktiga i sammanhanget, för att läsaren snabbt skall kunna sätta sig in i handlingen. Här följer ett exempel ur ”Majas stil”:

Och Maja skulle aldrig glömma den där dagen när Felix hade sårat henne.

Felix hade gått i samma engelsklass som Maja den terminen och Maja hade kikat litet extra på honom. [...] Under en av de många studieutflykterna, när Felix flörtat riktigt ordentligt med just henne, hade Maja plötsligt fått för sig att hon skulle fråga Felix om han ville följa med henne på en fest som hon var bjuden på till helgen.⁶⁹

Höjdpunkterna i novellerna ter sig något skiftande ut. I ”Majas stil” infinner sig inte klimax förrän i slutet av berättelsen när Maja äntligen får revansch på den person som sårat henne. I ”Den hemliga gläntan” infinner sig höjdpunkten när man som läsare inser att huvudkaraktären Amanda har tagit med sig sin pojkvän ut i skogen för att ta livet av honom. Denna vändning förändrar det som man tidigare trott var en kärleksberättelse till att bli en skräckberättelse. De två sista novellernas höjdpunkter inträffar när de unga flickorna förstår att de befinner sig i destruktiva situationer som de måste ta sig ur. I ”Astrid i spegeln” inser huvudpersonen att den smala populära flickan i parallellklassen faktiskt inte är så lycklig som hon först trott. Med denna insikt förstår Astrid även att lycka inte är något som automatiskt följer med att ha en smal kropp. På ett liknande sätt inser huvudkaraktären Elin i ”Drömmen” att drömjobbet inte är värt att svika sig själv och sina egna värderingar för. Berättelsernas beskrivna höjdpunkter utgör även de förändringar som brukar ta plats i slutet av en novell. Den novell

⁶⁷ ”Drömmen”, sid. 48.

⁶⁸ Johansson, sid. 92.

⁶⁹ ”Majas stil”, sid. 48.

som avviker något i sammanhanget är ”Den hemliga gläntan”, där slutet inte innebär någon form av förändring för huvudkaraktären utan verkar i högre grad som en fortsättning av berättelsen:

Nu var det dags att börja leta efter en ny underbar kille, hon hade redan spanat på en i skolkatalogen innan hon gått ut i skogen med Gabriel. [...]

Vissa samlade på frimärken eller tennfigurer, Amanda samlade på pojkvänner.⁷⁰

Liksom novellerna i *Frida* inrymmer de i *Starlet* få karaktärer. I ”Majas stil” utgörs de av huvudkaraktären Maja, hennes stöttande vänner och den förolämpande förälskelsen Felix. I ”Den hemliga gläntan” handlar berättelsen om Amanda och hennes nuvarande pojkvän som hon tar med sig ut i skogen, men väl vid den hemliga gläntan visar det sig även handla om de tidigare fyra pojkvännerna som ligger begravda under jordtäckena i skogen. Förutom den unga flickan som utgör huvudkaraktären i ”Astrid i spegeln”, så har de stöttande vännerna och den smala flickan i parallellklassen betydande roller i berättelsen. I ”Drömmen” omgärdas även här huvudkaraktären Elin av stöttande vänner som medverkar till att hon i slutet fattar rätt beslut. Här har även den medelålders producenten en central roll för novellens upplösning.

Språklig analys av novellerna

Även språkligt delar novellerna i *Starlet* många likheter med de i *Frida*. Förekomsten av talspråkighet är påtaglig på flera sätt och bidrar till att göra texterna lättlästa. Meningsstrukturerna i *Starlets* noveller domineras även de av högertyngd och variation i längd:

Elin hade varit så säker på att inslaget skulle vara helt rätt för programmet. I en mönstrad 70-talsklänning och sköna boots hade hon, bara några dagar innan de skulle köra live, glatt återvänt till studion för att själv ställa sig framför kameran. Livet hade lekt! Shit! Vad härligt det hade känts!⁷¹

Då tre av de fyra novellerna är skrivna av en och samma författare, har dessa noveller självfallet åtskilliga likheter i stilnivå. Här skiljer sig den fjärde novellen, ”Den hemliga

⁷⁰ ”Den hemliga gläntan”, sid. 49.

⁷¹ ”Drömmen”, sid. 48.

gläntan”, något från de andra. De tre novellerna som är skrivna av Cecilia Haraldsson innehåller en något högre grad av talspråkliga element, främst gällande användningen av moderna ord och uttryck. Detta tar sig främst uttryck genom låneord från engelskan, antingen genom bruket av rena engelska ord och fraser eller genom en försvenskning av dem: ”styla”, ”fashionshoot”,⁷² ”tigha”,⁷³ ”No way!”, ”tajt”, ”fighter”, ”cutting edge”, ”shit” och ”Wow!”.⁷⁴

I ”Den hemliga gläntan” använder sig författaren inte i lika stor utsträckning av detta slags moderna ord och uttryck, utan här kännetecknas orden av en något högre stilnivå. Denna novell innehåller dock en högre grad av beskrivande adjektiv och adverb:

Sommaren hade varit otroligt varm i år och träden skimrade grönt efter ett livgivande regn. [...] Hon log skälmskt under den gassande solen. [...] Hon såg upp mot träden som låg likt en grön himmel över dem och log.⁷⁵

När man använder sig av adjektiv och adverb på detta sätt, bidrar det till att ge läsaren en bättre uppfattning om tid och rum samt den känsla författaren vill förmedla, men det ökar även risken att texten blir alltför klichéartad. Att ”le skälmskt” är ett exempel på utnött uttryck som används i texten och som kan ge ett något banalt uttryck.⁷⁶

Även i de fyra novellerna från *Starlet* består stora delar av texten dialog, vilket bidrar ytterligare till graden av talspråklighet. Dialogen i detta slags kortare skönlitterära texter fungerar dock ofta i förklarande syfte om sådant som kan vara vanskligt att upplysa läsaren om på annat sätt. Med andra ord kan man säga att dialogen ”tydliggör konflikten”⁷⁷:

- Ska du inte äta frukost? hade Astrids familj då och då frågat.
- Jag hinner inte! hade Astrid svarat, trots att hon oftast hade all tid i världen.
- Vill du inte fika? hade tjejerna undrat.
- Jag är inte sugen, hade Astrid ursäktat sig, trots att det oftast sög i magen.
- Vill du inte ha en kanelbulle?! hade fina Jens förvånat frågat nere på kaféet.
- Jag har tröttnat på kanelbullar, hade Astrid förklarat, trots att hon fortfarande varit tokigt svag för kanelbullar.⁷⁸

⁷² ”Majas stil”, sid. 48.

⁷³ ”Astrid i spegeln”, sid. 40.

⁷⁴ ”Drömmen”, sid. 48.

⁷⁵ ”Den hemliga gläntan”, sid. 48.

⁷⁶ Göran Hägg, *Nya författarskolan*, Stockholm 2004, sid. 127-130.

⁷⁷ Augustsson, sid. 77.

⁷⁸ ”Astrid i spegeln”, sid. 40.

Avslutning

Sammanfattande resonemang...

...angående de ämnen som behandlas i novellerna

De åtta novellerna som behandlats i arbetet har flera gemensamma nämnare. För det första är samtliga huvudkaraktärer unga kvinnor med typiskt svenskklingade namn: två med namnet Maja och två med namnet Astrid, övriga flickor/kvinnor heter Magda, Klara, Elin och Amanda. Dessa flickor/kvinnor har även gemensamt att de äger en inneboende grundstyrka, men att vissa omständigheter gör dem osäkra och svaga. Dessa omständigheter/hinder övervinns dock i samtliga fall. Novellerna handlar till största del om relationer mellan huvudkaraktären och hennes omgivning. Det är då oftast kärleksrelationer som står i centrum, lyckliga som olyckliga, men alltid heterosexuella. Familjerelationer skildras främst genom oroliga föräldrar eller stöttande syskon. I de noveller där vänskapsrelationer tilldelas en betydande roll handlar det i samtliga fall om huvudkaraktärernas kvinnliga vänner. De är oftast tre till antalet och har, även de, typiskt svenskklingande namn: Lina, Agnes och Beata,⁷⁹ Madde, Fia och Erika,⁸⁰ samt Alva, Lotta och Ida.⁸¹ Även männen, som upptar huvudkaraktärernas intresse, har mestadels svenskklingande namn. Det finns dock två undantag där männen har uttalad utländsk bakgrund: Kirk från USA⁸² och Azzedine från Tunisien.⁸³

Trots att de åtta novellerna delar åtskilliga gemensamma punkter, har ämnena som behandlas mycket skiftande karaktärer. Förutom relationer av olika slag, tas det även upp sådant som missbruk, misshandel, våldtäkt, ätstörningar, skola, drömjobb inom mode och media, sinnesrubbing, värdefulla insikter, erotik och passion, resor, mod samt möten med nya människor.

...angående hur väl novellerna överensstämmer med sin texttyp

De texter som ingår i undersökningen har samtliga karaktären av hur en novell vanligtvis ser ut, med de strukturer och ingredienser som fodras för att skapa helhet i denna form av berättande.

⁷⁹ "Drömmen".

⁸⁰ "Astrid i spegeln".

⁸¹ "Majas stil".

⁸² "Yogaläraren".

⁸³ "Den rätte".

...angående novellernas språkliga kvalité

Samtliga åtta noveller kan sammanfattande beskrivas ha ett enkelt språkbruk som kännetecknas av lätlästhets och en relativt hög grad av talspråkighet. Detta betyder dock inte att texterna inte innehåller några litterära kvalitéer. Texterna visar konsekvens, inte bara gentemot novellen som texttyp, utan även på det språkliga planet. De använder sig av liknande språkliga yttringar, både gällande meningsstruktur och vid bruket av ord och uttryck. Dominansen av moderna och ungdomliga ord och uttryck kan tyckas simpelt och konstlöst, men i själva verket lämpar de sig väl för denna typ av text. Cassirer menar att: "Bra är den stil, som gör att sändaren når sitt syfte med texten".⁸⁴ Författarens syfte kan man bara anta i dessa fall, men det är oftast ingen tillfällighet hur man valt att utforma en text. Det är tämligen troligt att novellerna är skrivna i syfte att de skall tilltala respektive tidskrifts förmodade läsare, vilket i detta fall rör sig om flickor i tidigare tonåren som är ute efter en stunds avkopplande läsning.

Slutdiskussion

Med allt detta sagt kan man slutligen närma sig svaret på arbetets grundläggande fråga: Finns det kvalitéer i de texter av skönlitterär karaktär i den ungdomsinriktade populärpressen som med fördel kan användas i svenskundervisningen under grundskolans senare år? Svaret på denna fråga är ja, med följande argument:

Dagens elever i den svenska skolan lever inom en starkt förankrad mediekultur, som inrymmer ett stort utbud av olika slags texter. Åtskilliga forskare har insett vikten av fritidsläsning hos unga människor och att denna läsning inte endast består av traditionellt accepterad litteratur. Fritidsläsningen, som till största del är nöjesbetonad, har visat sig vara en viktig källa till den personliga utvecklingen. Även i grundskolans kursplan för svenska betonas litteraturens "betydelse för den personliga identiteten". I Olin-Schellers undersökningar visar det sig att de tillfrågade eleverna helst läser om sådant som berör dem känslomässigt och som skapar närhet i berättandet. Även Ulfsgårds undersökningar visar på vikten av subjektiv relevans i läsningen. Flickorna i hennes undersökning föredrar att läsa om sådant som rör relationer, romantik och erotik. Det rör sig alltså om ämnen som är av största intresse för flickor i tonåren. I uppsatsens åtta undersökta texter kan man se tydliga kopplingar till vad Ulfsgård menar att tonårsflickor helst läser om och vilka ämnen som tas upp. I

⁸⁴ Cassirer, sid. 237.

novellerna står just teman som rör relationer, romantik och erotik i centrum, men även andra viktiga motiv tas upp som ständigt är aktuella för denna målgrupp: ätstörningar, skola och drömmar om att få jobba inom mode och media t.ex.

Den subjektiva relevansen i texterna kan i många fall förstärkas ytterligare av hur novellerna framställs. Huvudkaraktärerna i samtliga noveller beskrivs som "normala" svenska, heterosexuella unga flickor/kvinnor, vilket man endast kan anta även motsvarar den förmodade målgruppen. Detta är med andra ord inte något som alla flickor i tonåren kan förknippa sig med, men de ämnen som behandlas och de känslor som förmedlas i texterna är emellertid universella.

Med tanke på hur författarna valt att använda sig av språket i novellerna, gör sig den tilltalande närheten till läsaren gällande. Språket är tämligen lättillgängligt för en tonårsflicka och tilltalar henne troligtvis än mer vid användningen av moderna och ungdomliga ord och uttryck. Detta kan dock samtidigt späda på argumentet om att populärlitterära texter av detta slag kan verka passiverande för den unga läsaren. Men att språket är lättillgängligt betyder inte automatiskt att läsaren inte kan stanna upp och reflektera över det lästa. Novellerna har ett klart underhållande syfte, men det förmedlas även åtskilliga budskap i dem. De budskap och teman som tas upp i de undersökta, populärlitterära texterna kan även återfinnas inom "finlitteraturen". Därmed bör även de noveller av det undersökta slaget kunna verka som en inkörsport till att uppleva "nya världar" och bidra till att man som ung människa genom litteraturen kan "förstå sig själv och världen och [...] forma identiteten",⁸⁵ som det står skrivet i kursplanen. Hur enkla de undersökta texterna än kan tyckas vara vid ett första ögonkast, så kan de inneha stor betydelse i en ung flickas (eller pojkes) liv. Betydelseskapandet sker trots allt inte i allmänhetens tycke, utan hos den enskilda läsaren. Därför bör texterna lämpa sig utmärkt, inte bara för läsning, utan även för vidare textbehandling såsom underlag för diskussioner o.s.v.

I kursplanen står det även att ungdomar kan "tillägna sig litterära mönster och förebilder" i mötet med skönlitteratur. Den typ av litteratur som undersökts i detta arbete kan med fördel användas i undervisningen på olika sätt. Det mindre novellformat som presenteras i *Frida* och *Starlet* kan i många fall vara lättare att förhålla sig till som grundskoleelev än andra texter. Som texttyp fungerar t.ex. detta slags noveller bra som litterära förebilder när det gäller att studera sådant som berättarstrukturer, språkanvändning, dialog och skildringar av händelser och känslor.

⁸⁵ Se utdraget av kursplanen på sid. 8 ovan.

De populärlitterära texter som har undersökts i detta arbete har visat sig äga flera goda kvalitéer och argument för att få ta del av undervisningen av grundskoleelever och är alltså inte mindre värdefulla än den traditionella litteraturen. Till detta kan tilläggas den mångfald och variation av texter som kursplanen förespråkar. Vad som är viktigt i sammanhanget är alltså inte frågan huruvida man som lärare skall använda sig av ”finlitterära” eller populärlitterära texter, utan i vilket syfte man väljer att använda dem och att man klart förmedlar detta syfte till eleverna. När man inte fram med sitt budskap till eleverna så lär de sig ändå ingenting. Än viktigare är det att lyssna till den individuella elevens intressen och behov för att de skall kunna tillägna sig kunskaper. Det är bättre att skapa en lustfylld läsning för eleverna, där man läser sådant som är av betydelse för deras tillvaro, än att endast arbeta med utgångspunkt från vad som anses vara accepterad litteratur i skolans värld. Det är härmed inte sagt att man skall utesluta undervisning om och med den litteratur som länge ansetts värdefull för vårt gemensamma kulturarv. Det är dock viktigt att man som lärare lyfter blicken från den traditionella kanon och tillåter andra slags texter samt uppmuntrar olika slags läskompetenser i undervisningen. Den alternativa litteratur som här har undersökts kan bevisligen vara minst lika värdefull, för visst är det så att: ”[...] litteraturtypen är ointressant, det viktiga är att de texter vi väljer ger meningsfull läsning”.⁸⁶

⁸⁶ Svedner, sid. 44.

Källförteckning

Tryckta källor

- Augustsson, Lars Åke, *Att skriva romaner och noveller*, Stockholm 1995
- Bildning och kunskap*, SOU 1992:94, Skolverket, Stockholm 1994
- Boëthius, Ulf, "Populärlitteraturen – finns den?" i *Brott, kärlek, äventyr. Texter om populärlitteratur*, red. Dag Hedman, Lund 1995
- Cassirer, Peter, *Stil, stilistik & stilanalys*, Stockholm 2003
- Grundskolans kursplaner och betygskriterier*, Skolverket, Stockholm 2000
- Hansson, Ted, "Den hemliga gläntan", *Starlet*, 2007:2
- Haraldsson, Cecilia, "Astrid i spegeln", *Starlet*, 2007:3
- Haraldsson, Cecilia, "Drömmen", *Starlet*, 2007:3
- Haraldsson, Cecilia, "Majas stil", *Starlet*, 2007:1
- Hägg, Göran, *Nya författarskolan*, Stockholm 2004
- Johansson, Peter Gustav, *Det sjunkna alfabetet – en bok om konsten att skriva*, Stockholm 1996
- Läsa: grundläggande språkliga färdigheter: kommentarmaterial Lgr 80*, Skolverket, Stockholm 1988
- Månsson, Cecilia, "Den rätte", *Frida*, 2007:4
- Olin-Scheller, Christina, *Mellan Dante och Big Brother. En studie om gymnasieelevers textvärldar*, akad.avh., Karlstad 2006
- Persson, Magnus (red.), *Populärkulturen och skolan*, Lund 2000
- Rosenblatt, Louise M., *Literature as Exploration*, London 1970
- Rosenblatt, Louise M., *Making Meaning with Texts: Selected Essays*, Portsmouth 2005
- Ståhle, Beatrice, "Yogaläraren", *Frida*, 2007:3
- Svedner, Per Olov, *Svenskämnet & svenskundervisningen. Närbilder och helhetsperspektiv*, Uppsala 1999
- Ulfsgård, Maria, *För att bli kvinna – och av lust. En studie i tonårsflickors läsning*, akad.avh., Lund 2002
- Vall, Johanna, "Efter stormen", *Frida*, 2007:2
- Vall, Johanna, "Hot mellan fyra väggar", *Frida*, 2007:1

Otryckta källor

<http://www.annonsinfo.se/default.asp?id=11&productID=79>, 4.4.2007

<http://www.egmontkarnan.se/default.asp?ID=571>, 4.4.2007

<http://www.frida.se>, 4.4.2007

<http://www.kundservice.egmont.se>, 21.3.2007

http://www.sifomedia.se/Public/ReportsPdf/2006/OK2006H_tot.pdf, 4.4.2007

<http://www.tidningsbutiken.se/tidningen-frida.asp>, 9.4.2007